
Han fatt där, den grånade Hjelten
I hårnad med döden och tiden;
Han segrande stupat i striden —
    Ån ögat med oförskräckt blick
Såg up til de ljufare sålten,
Dit, prydd med en himmelsk försköning,
At erhålla Dygdens belöning,
    Hans Ande förhårligad gick.

Då hån ifrån stoftet och jorden
De låga och krypande själar,
Den nedriga sinnlighets trålar
    Ej mågta arbeta sig opp;
Föraktande stoftet och jorden,
Då lyftas på friare vingar
Den Vise, och gudadik svingar
    Til ådlare rymder och hopp.

Til mit Hjerta.

Långe vandrade mit trötta hjerta,
Sökte sig bland tusende en vän,
Kom bedraget, fåradt utaf smärta,
Lika tomt och forglet hem igen.

Stackars Hjerta! fode jag, Du föker
Ack! förgåfves denna lällsamhet,
Och din öma längtan blott föröker
Dina känslors olyckfalighet.

Du var likväl skapadt just för vänner,
Öppet, känslofullt, och svagt och godt,
Du vid andras plågor plågor känner,
Suckar, dömer ej vid andras brott.

Ofta, ofta känner jag Dig blöda,
Då jag nödens usla söner ser;
Ofta höd Du mina tårar flöda
Då jag icke kunde gifva mer.

Ofta af din förbön ömt betagen,
Gjorde jag et offer för en vän,
Såg hans tårar — trodde — blef bedragen,
Trodde åter — och bedrogs igen.

Ofta, spåndt af en romantisk villa,
 Slår Du rafande vid *Hilmas* bröst,
 Åter lugnar Du och klappar stilla
 Vid en ålskad moders hulda röst.

Och när mänsklig hetens qual mig fårar
 Melancholiskt lycklig någon gång,
 Ger Du luft åt känslans ljufva tårar,
 Stämmer lutan til en mjåltfjuk fång.

Och með alla dessa fel och dygder
 Har Du dock en enda vån ej fåtr!
 Är då vånskap flydd från dessa bygder?
 Är då ömhet vorden til et brott?

Jag begår ej rikedom och lycka,
 Med min ringa lott förnöjd jag år —
 Blott en vån at til mit hjerta trycka,
 Det år all den lålhet jag begår.

Trötta Hjerta! ut och vandra åter;
 Sök Dig ibland tusende en vån!
 Men jag känner verlden — och förlåter
 Om Du kommer lika tomt igen.

Nöjet. Öfversättning.

Nöje! erkända, men dolda drif-fjäder til människjors verksamhet! Hvad är Du? Hvar finnes Du? Är Du nära eller afskild från min varelse? — Dock; är Du ej lika lifligt känd genom laknaden, som i din njutning? — Och hvarföre skulle jag med mödosama underökningar beståmma din natur, utstaka dina gränser? — Jag önskar finna Dig, jag söker Dig, och det verkliga föremålet för min forskning hvilar vid denna fråga: Eger Du et stadgaht hemvist?

Glädjens och förnöjsamhetens oskiljagtige Vän! Son af Sällheren! Ofta söker jag Dig förgäfvets, och — likvål möter jag öfver alt din bild. Jag ser Dig i den fattiges hydda; jag igenkänner Dig under purpurn. Du dricker nektarn ur gyllne skålar; Du hemtar i handgropen vattnet ur första källa; du hastar til arbetarens bord; då han tröttad och förnöjd hvilar i sit lugna bo. — På en gång så hjudande och obegripelig! — Hvarföre envilas de tvage dödlige, at söka Dig genom så många omvägar, då Du är så nära? — Du följer dem öfver alt, och de tro Dig så långt borta!

Långe har Nöjet til sin natur, varagtighet, medel och behof, varit et föremål för min forskning. At känna nöjet och stadga

denna känsla, det är at känna fällheten och vara lycklig; och hvad annat är lyckan, än en oafbruten kådja af behagliga känslor, utan blandning af smårter? Hvilken upgift mera vigtig än denne? och likvål har den ej af större delen människor varit misskänd? Förnuftet, hvaröfver de äro så stolta, eger antingen icke den styrka som de tro, eller anser under sin vårdighet at nyttja den. Man skulle kunna låga, at det antingen döljer sig eller flyr vid nöjets anblick, och kan ej fördraga der. Vi finne äfven hos en vår tids *Sapbo* en väl treffad teckning häraf:

Un peu de vin la trouble, un enfant la séduit.

Ofta finner man huru litet förnuftet, genom sina lärogrunder, upföker, underhåller och bestämmer nöjet. Ätminstone fordras härtil en mera öfvertalande slutkonst än den vanliga, med biträde af erfarenhet och vana; och utan motlagelse måste dessa bägge stöd upmuntra och underhålla förnuftet. Nöjet söker ej vidlyftiga bevis och långa förklaringar; och hvartil skulle de väl tjåna? Måtte Philosophien förlåta mig detta uttryck! men jag är öfvertygad, at just detta förestållnings sätt, denna sönderdelning och sammanfogning som dödar nöjet, gjort förnuftet både orått och skada. —

Hvad hvar och en känner och erfar, behöfver ej vidare bestämmas: des första anblick medför själf sin förklaring, tecknad med ourplånliga bokstäfver. — Jag har alltid ansett en mängd föremål af den beskaffenhet, at de ej kunna bestämmas, just därför, at de äro för mycket kända, och emedan det tillhör själens natur och väsendtelighet at känna dem. — Sådant är, i anseende til oss, dagsljuset, af hvars fordna intryck jag, ehuru nu betagen des njutning, dock eger nog lifligt minne, för at kunna skilja det från nattens skuggor. Och om jag skulle fråga dig, *Theogenes*, hvad du tror öfverhölja jorden, då du vid solens halfva omlopps tid en klar dag öppnar ögonen, svarar du mig utan eftersinande: at det är ljuset. Du skiljer fullkomligen väl detta ljuset från alt hvad som icke är ljus, eller är det mindre. Den senaste språkforskare skulle dervid med alla sina förklaringar ej kunna lära Dig mer än det Du redan vet. — Det samma gäller om Nöjet och Glädjen. Man behöfver ej säga oss, hvad det är som vi erfare, så snart vi känne dem. — Hela vår konst, hela vår philosophie bör då blifva den, at göra denna så flygtiga känsla stadig och varagtig. Detta har äfven, såtom en hufvudsak, från längre tid varit föremålet för mit bemödande. Kanske har det icke varit fruktlöst. Du har redan

kunnat, och Du skall ån vidare fåttas i stånd at döma derom. Kom likväl ihog, at jag icke lofvat Dig många förklaringar, framställda farsor och deras utvecklande; jag årnar ej bevita en redan tolklar fanning. — Den redan anförda jämnförelsen torde göra tillfyllest; Man ser ej ljuset och der finnes ej, utan få vida vi se det; — åfvenså med nöjer. Des namn fåger alt; des närvarelse år des hela bevis.

Så snart vi ege Nöjers njutning, åre vi obekymrade om des skapnad och prydnader. Om det roar mig at spela det eller et annat instrument; at låsa *Homerus*, eller fyflossåtta min upmärksamhet med *Zeuxis*, *Parrhasii*, *Phidias* eller *Praxitelis* mÅsterstycken; om jag mera tilfredsstålles genom njutningen af en vacker afton i fria luften, eller inne vid min brasa under stormarnes ras; om jag, öfverlemnad åt vÅnskapens ljufva kÅnslor, mera ålskar min goda *Theogenes*, den rättvise *Aristides* eller den dygdiga *Herminia*; så år alt detta likgiltigt för min lycka, endast jag ålskar det som år ålskvÅrdt, icke önskar mig annat ån det jag kan upnå; endast mina kÅnslor åro angenåma; mina tankar alster af ordningen och rättvisans vÅnner. Utom dessa nödvÅndiga egenskaper gifves ingen varagtighet; alt år då lika snart förstördt som tillskapadt, til och med snarare. Slutligen, om jag år

herre öfver mig själf och min smak; — då erfar jag det nöjet at vara lycklig; jag har då alt hvad jag behöfver, och inter öfrigt at önska.

Det vore af oss lika oklokt, at gifva det ena nöjet företråde framför det andra, som at förja öfver det som är framfaret; utan tvifvel var det årnadt at försvinna, och ofratt består det endast i sin öfvergång. För öfrigt beror det af oss at erfåtra det. Skulle vi väl vilja likna det knarriga och egenfinniga barnet, som med misnöje anlägg den anrättning hvarefter det gråtit, plågadt af den föreställningen, at det dermed förenade nöjet skulle uphöra? Ack! *Theogenes*, jag har redan sagt Dig, at vi äro alle stora barn, och

Mutato nomine, de te

Fabula narratur . . . .

vi äre hundra gånger mindre förnuftige.

Medgifv om då: Det är en dårskap, at heldre vilja upnä lyckan på et ån et annat fatt; snarare i Italien ån Grekland; lättare i ungdomen ån i de mognare åren och ålderdomen. Endast vi äre lycklige, är stället och fattet oss likgiltigt. Hvilken dårskap at efterstråfva det man ej kan upnä? Och är väl den mindre, at icke finna nöje i det som Gud och Naturen lagt under våra händer och fatt

bredevid oss? — Vi måste söka lätta och varagtiga nöjen. Äro de blandade med svårigheter och mödor, så uphöra de at vara nöjen; alt uphörande, förusledt eller oförmodadt, dödar nöjet; intet afbrott kan dermed förenas: endast ombyte är enligt med des natur.

Nöjet antager alla skapnader: det är en verklig *Proteus*. Vilje vi bibehålla det, så antagom alla dem, som det upvisar, såsom den verkliga hemligheten, at vara lycklige. Nöjde med det vi hafve; lämpande oss efter det som en gång är fastställt, öfvertygade at alt är godt; låkre, at människjan, denna fria varelse, härledd från Ordningen, ensam gör det onda; underkastade denna ordning; villige at emottaga det stora helas lag, Dens vilja, som gjort alt hvad Han velat, endast därför at Han velat, och som endast gjort det för oss, och oss för Sig Själ — Se här visheten! Det gifves ingen annan. Här förutan gifves intet lugn, intet varagtigt nöje. — Endast lyckan igenfinnes i varagtigheten.

Vål kunne vi med vackra namn pryda en flygtig och tillfredsställd smak: men så snart den ej är ordentlig, blifver den, i stället för nöjets bildningslätt och medel för vår lycka, endast et verktyg til oro: och vi blifve då själve vår domare, vår bödel och vårt straff. Skulle vål det högratvande namn vi gifvit en sak, ombyta des natur? Och monne ej

denna natur, bräcklig och af liten varagthet, med theaterns prydnader delar et lika öde: den lyser och försvinner. På lika lätt förhåller det sig med alt, som icke öfverensstämmer med begreppet och kärlek för ordning, det Eviga Väsendets enda grunder. Det är lätt at för några ögonblick lynas tilfredsställd, lycklig och nöjd; men om man et ögonblick senare granskar ols:

Le masque tombe et l'homme reste!

Vi kunne ej neka, och vi hafve af det föregående funnit, at vår tilfredsställda smak utgör nöjets hela ämne och bildningsfått. Det är til nöjets njutning oundgängligt, at ega smak och medel til des tilfredsställande. Beragen denna egenskap, en kall och orörlig människa, som älskar intet, som eger inga ömande känslor, är den olyckligaste i naturen. Dock, jag bedrager mig, det gifves ännu en högre grad af olycka. Föreställom ols den, som, känslolös för omhetens intryck, härjas af hatets och afundens plågor, och erkännom här olyckans yttersta gräns. Ack! den som en gång under sin lefnad fått erfara, at han egde et hjerta; den som genom en lycklig erfarenhet insåg hvad bruk han deraf kunde göra: han behöfver ej uppfinningen af Nectar och Ambra; af Silyphi klippa, af Ixions hjul,

elles Strygis bölja: han har inom sig funnit, med himmelens förma, äfven verktyget för de grymmafte straff. En afgrund har tagit sin boning i hans hjerta, om han öfverlemnar sig åt oordningen, om önskan råder och hatet härjar. Men redan här i lifvet, njuter han himmelens fölläet om han älskar, om han beständigt ledes af öma känslor, om hans kärlek vänder sig til sin Ursprung och blifver lika omätelig som des föremål. Vårt hjerta, våra begär, vår kärlek, vår smak, just desse äro verktyget, medlen, utöfningen, — det hela, som utgör vår lycka eller olycka. Man älskar, och — allting är då godt; man älskar, och — man är lycklig. Uphör man et ögonblick med denna öma känsla: går man än vidare; hatar man: — genast, och genom samma dörr skall ledsnaden, och missnöjet, och olyckan intränga. Detta ögonblick skall blifva et rof för Harpyerna, vida grymmare än *Virgilii*, som kringlvåfvande smitta alt med sin förgifrade ande, eller ock sönderflita med sina hvasfa klor.

Derföre, vill Du vara lycklig, så lät aldrig hatet få inrymme i dit bröst. — Din kärlek, dit bifall, dit öfverlemnande, din kännedom af det sköna, din smak, din försämhet, din njutning, igenkänner Du ej i alt detta olika uttryck af samma sak? Utmärka de ej alla nöjet! Äro de ej alla fyskon? —

Skulle Du deremot kunna nämna afund, misunsamhet, misnöje, hat och afsky, utan at med det samma hafva framlagt belvårens och lidanders reckning? Ålska och öfverlemnna Dig med förnöjsamhetens känsla åt hvart föremål som omger Dig; hata aldrig, icke en gång dit lidande och dina smärtor, som i denna din vexlande ställning ej kunna undvikas; lycklige! Du saknar då icke nöjen; Du uppnår och känner sällheten. — Se *Jupiter* från *Idas* spets afvända sina ögon från *Trojas* blodiga fält; se honom fästa dem på *Troglodyternes* betande hjordar: och då Du möter des ondas reckning, då Du igenkänner des klädnad, skulle Du ej genast söka andra föremål; skulle Du ej låga vid Dig själf! så gjorde *Gudarnes* far. Efterfölj den mannen, som, beröfvad det öga med hvilket han skulle se det onda, endast omfattade och fågnades af det goda. Slutligen, förena Dig med *Din Uphofsman*, med *Uphofsmannen* til alt godt; Han, som ej ensam bebor *Himmelen*, utan ock är nära Dig; Han, som förstår Dig om möjligheten af dit fullkommande, Han som leder Dig til des fyllnad. Ack! min vån, om Du så styr Dig själf, om Du är nog lycklig at bringa denna upgift til verklighet, så skall nöjet och sällheten följa Dig; Du hinser den högsta lycka som är möjlig inom en ovaragtig pröfnings-krets. Du är lycklig

genom hoppet och en vifs förtröstan om des jämna tilvext. Du vet, at om Du här på jorden måste lemna rum för andra varelser, som lika med Dig kunna tilvexa i fullkomlighet, Du likväl skall utbyta detta mot et annat, öfver skyarnes krets, och där ej finna minskning i din lycka.

O! at jag, min gode *Theogenes*, må, under afbidande af denna lyckligare tidpunkt, älska och förnöjas af de ting som omgiva mig! Mätte jag tilfredsställas af hvar länk i denna stora kådjan, som ifrån *Jupiter* nedfänkes til rymdens nedersta! Vare min förnøjelse utan mått, utan ände, i Honom, som danat Visheten, och innehar Magten! Mätte ingen del finnas i rymden, ingen punkt i tiden eller evigheten, hvarvid jag ej kan och bör säga: jag älskar; alt är godt! Må min kärlek vara liflig, så omätlig som des Föremål är omätligt och värdigt! Må min böjelse tilfredsställas, och min kärlek i sin njutning fortfara i en beständig tilvext; — då, Lycka! Sällhet! högsta Sällhet! Jag har funnit Dig! — Utan förbehåll öfverlemnar jag mig. — Och låg mig, *Theogenes*, igenkänner Du ej här Nøjets teckning? Gifves någon annan Sällhet?

Den Dygdige i Kojan.

IDYLL.

Uti en tät och löfrik skog,
 Hvars trån til molnens rymd sig höjde,
 Och som för skådarns öga röjde
 En långd', som fört sin ånde tog
 Där horisonten ned sig böjde;
 Urmed en sjö, hvars klara våg
 Man mellan krökta uddar såg
 Den täcka blomsterstranden skölja,
 Och där man foglars långa tåg
 Med ögat knappast kunde följa —
 En liten enslig hydda låg;
 Där uti lugn och ro förnötte
 En gammal man de sista dar
 Utaf et lif, som helgadt var
 År Dygden. Glad sin hjord han skötte,
 Med liren nöjd; der jorden bar
 Han delade som ömsint far
 Med uslingen, som hvar han mötte
 Han gaf sin hjälp och sit försvar.
 Han vid en älskad makas sida,
 Som han, så dygdig, god och from,
 Sert med behag sin ålderdom
 Med årens omlopp sakta skrida,
 Och lika långt från rikedom,
 Som skiljd från nöd och fattigdom,

Han sträckte ej sit hopp för vida;
 Men lärde sig at nöjd förbida
 Sin lott, i kraft af Himlens dom.
 Men sen han uti fred och trefnad,
 En längd af år lörlvinna tetr,
 Och bästa tiden af sin lefnad
 Åt Dygdens öfning verkfam gett,
 Och fugtat jorden med sin tvert,
 Hvad lorge molo så hastigt hölja
 Hans syn! Skall ödets bitterher
 Hans dygd och ålderdom förfölja,
 Och döden utan skonlamhet
 Den grymma härjnings-lagen följa? —
 Han i sin ålders sena höst,
 Ryckt från des ömhetsfulla bröst,
 Sin öma maka lig förlvinna,
 Och hånnes dygd i Himlen finna
 För jordens lidande en tröst.
 Nu ensam, sorgten, öfvergifven,
 Med matta steg han vandrade;
 Hans fordna ro förbytt var blifven
 I saknad, sorg och lidande;
 Men Himlens vilja undergifven,
 Han likvål aldrig knotade;
 Och tackfam åt sin makas minne
 Gick han at gråta vid des graf,
 Och af den tår han hånne gaf
 Fann åter tröst uti sit sinne.

En pant utaf sin kärlek kvar
 Den gamle *Alfred* ännu hade,
 En son, hvars spåda ålders dar
 Nu skulle vårdas af hans far,
 Som derpå all sin omsorg lade.
 Den unge *Edmund*, i de år,
 Då hjertat ännu icke lider
 Af saknadens och minners får,
 Det hårda olycks slaget får,
 Som slutar faderns glädje-tider.
 Och än på ången glad han går,
 Af blomsterne han kransar vrider,
 Och smyger sig i faderns spår,
 Och stolt uppå hans krycka rider,
 Och på sin lilla trumma slår.
 Ibland sin far han gråta ser,
 Då börjar han at ockfå gråta;
 Men om hans far tilfreds sig ger,
 Då gråter han ej heller mer,
 Och ber sin far ej illa låta,
 Och vänligt mot hans öga ler.
 Han vexte til, blef from och god,
 Och alt hans hulde fader lade,
 At med sin öma moders blod
 Des dygder äfven ärft han hade.
 Med mogna drufvans purpurkind,
 Som hellans friska glans förrådde,
 Och af Zephirens lena vind,
 At smekas aldrig än försmådde;
 Med ögats fulla eldighet

Och löjet som des läppar prydde,
 Han glad sin ålders liflighet
 Och sina känslors kjusning lydde,
 Naturen lifligt rörd han skådar,
 Förkjust i hvarje bild han ser
 Uraf de skådespel hon ger,
 Då dagens ankomst hon bebådar,
 Och då vid solens blick hon ler.
 Naturen skön och ljuf han fann,
 Och ren hans goda hjerta brann
 För ömhetens och dygdens värde;
 Och såkert är ju detta rön:
 Den aldrig fann naturen skön
 Som dygden icke älska lärde!

Ren unge *Edmund* tio år
 I ro och oskuld leit försvinna,
 Dock van at någon gång en tår
 Uti sin faders öga finna,
 Blott namnet af en saknad mor
 Uti sit minne han förvarat,
 Och gubben på hans frågor svarat:
 Min son, ännu tills Du blir stor
 Jag denna upträckt Dig besparat.
 Nu på en vacker aftonstund
 Sin son han kallar at sig följa
 Bort til en enslig, dytter lund,
 Som skogens tåta tråd fördölja;
 Där han åt minnet af sin maka

En enkel grafvård uprest har,
 Som af Cyprelser skuggad var,
 Och dit le'n flera år tillbaka,
 Han gick at gråta alla dar.
 Sin son han tog i hand och förde
 Fram til des moders dystra grift,
 Och dessa ord at hjertats drift
 Nu *Edmund* honom tala hörde:
 " Min son, inunder denna sten
 Din moders stoft i lugnet hvilar,
 Hon som så ädel var och ren,
 Hvars dygd mot olycks-stormens ilar
 Mig skyddade, som öm och god,
 Mig lärde dygdens sällhet smaka,
 Des värma ingöt i mit blod,
 Mit sinne ingaf kraft och mod
 At ej des svåra våg förlaka,
 Och ofta förde mig tillbaka
 Då icke mer mit tålmod
 För mina pligter kunde vaka.
 I Himmeln njuter hon sin lön,
 Den lön som ädla själar finna
 Då mödorne de öfvervinna;
 Och där lycktalig, fri och skön,
 Hon jordens plågor sett försvinna.
 Min *Edmund*! Ännu här jag går
 I taknadens och sorgens spår
 Mit hårda öde at beklaga;
 Men tryckt af krämpor, qual och år
 Jag färdig är at afsked taga

Från Dig, uti din ungdoms vår,
Och mig til sista resan laga.
Ån kärleksfullt jag sluta får
Dig i min famn, och ån en tår
Mit faders öga Dig kan gifva,
Ån jag din förelyn kan blifva,
Ån leda, undervila Dig
På dygdernes och fridens stig.
Men snart skall dödens budskap kalla
Mig til des lugn från verdens krig,
Den röst som van at alt befalla
Och blifva årtlydd utaf alla,
Skall åfven lydas utaf mig.
Min son, kom då til denna graf,
Och lofva den Dig lifvet gaf,
At hannes efterdöme följa;
Och alltid blifva Dygdens vän,
At alltid ålska Sanningen,
At aldrig Dig för nöden dölja,
Men gifva bröd åt uslingen,
Och dem som plågorne förfölja
Ge hoppets ljus och frid igen;
At strida mot förförelsen,
Begårens vålde nedertrycka,
I motgång jämn, liktom i lycka
Som klippan döf mot smädelsen.
Kort: Blifva sådan som hon var
I lyckans och i sorgens dar,
I lifvets och i dödens skiften;

Och vårda mig, din gamla far
Som vandrar lutande til griften."

I tårar unge *Edmund* flöt,
Och ömt sit rörda hjerta gjöt,
Vid moderns graf i dessa orden:
"Min bästa Mor, jag lofvar Er,
Så vilst mig Himlen bistånd ger,
Så länge jag finns här på jorden,
At lefva som Ni lefvat har,
At förja för min gamla far,
At i min låga, stilla hydda,
Den uslige för nöden skydda,
Vålgörande som Ni det var.
I lugnets, glädjens, stormens dar
Skall jag ert visa mönster följa;
Nöjd se den lefnad jag har kvar
Fly bort med tidens snabba bölja,
Då inga qual min själ förfölja;
Och må min sista önskan bli,
At kunna dö så fällt som Ni!"

Från detta forgsna skådespel
Til hyddan de nu återvände,
Och gamle *Alfred* åter kände
Et himmelskt nöje i sin själ,
Som fordom af at göra vål,
Hans son, liksom sin goda mor,

I dygder och i ömhet stor,
Gick at sin lefnads bana staka;
Och fadern tryckt af Tidens hand
Blef stilla förd til glädjens land,
Ar återfå sin öma maka;
Och Sonen vid des urnas rand
Gót saknans ljufva rår ibland.
Han lefde länge, älskades,
Och då han dog, han saknades,
Och lefver än i älskadt minne,
Til tröst för hvarje ädelt sinne.

TABELL för Läsningarne vid Fribyggare Sällskapets Lyceum sedanast gjorde förändring.

INLEDNING. *)

Som, enligt Planen för Lyceum, hvilken visar, at denna Inrättning är allmän, de vetenskaper och språk där komma at läras, hvilka äro allmänt nödvändiga och nyttiga för väl upfostrade ynglingar, utan afseende på hvad enskildt kall i Samhället de sedermera

H 4

- *) Enligt det vid förra Tabellens uprättande gjorde förbehåll at än vidare få förbättra hvad under Läsningarnes fortgång vid F. B. Lyceum kunde finnas mindre upfylla det påsyftade ändamålet, har den öfver Lycei inrättning tillförordnade Direction funnit desto angelägnare at vidtaga och stadga de förändringar, hvartil denna Tabell föranleder, som erfarenheten vitat, at de Ynglingar, som til Elever hittills låtit sig antaga, merändels varit så ringa underbyggde, at de ej kunnat af de flere vetenskaper, som förut, ehuru i korthet och sammandrag, blifvit afhandlade, draga den hufvudsakliga nytta som dermed varit åsyftad. Af sådan anledning komma nu Juridiquen, Bokhålleriet, Natural-Historien, jämte Excurtioner, at aldeles försvinna,

urvälja; så böra til verkställande af denna plan, Elementerna i grund- vetenskaperne, samt de mest angelägna språk läsas. Dessa äro:

1:o. Af Theoretiska Philofophien, Låran om människjans själ. Denna lära måste föregå hela den practiska Philofophien, til hvilken hon bör framställa själfva grunderne, tagna i människjo-naturen, der är i deras själs lika och gemensama förmögenheter at sinnligt känna, förnuftigt tänka, och at fritt vilja. Utan kännedom och känsla af en allmän likhet i dessa förmögenheter, öker man fåfångt enahanda grunder til lika mänskliga förbindelser, rättigheter och skyldigheter.

2:o. Af practiska Philofophien den egentligen så kallade Sedolåran, hvilken kan anses vara både theoretisk och practisk. Theorien af Sedolåran bör athandla des beskaffenhet, grunder och ändamål, jämte grundbegreppen af gärningarnas moralité, af förbindelse, naturslag, tilräknande, samvete, dygder och laster, straff och belöning. Naturens lag, lämpad til människjornas lefnad, innefattar deras skyldigheter emot sig själfva, emot sina likar och et Öfvervåfende, och det anringen såsom blotta människjor, jämte hela slågten och Nationer emot hvarandra, under namn

af Folkrått; eller såsom medlemmar af borgerliga samhällden och deras relationer, i anseende til Makar, Föråldrar och Barn, Herrar och Tjånaare, Ófverhet och Underfåtare. Denna Vetenskap afhandlar således sjålfva grunderne til borgerliga samhållens lagar.

3:o. Af Cosmologiska vetenskapen, hvilken år för vidstråckt at i sin hela omfattning förestållas, låses 1:o. den vanliga Geographien, hvarmed Historien, i synnerhet Fåderneslandets, förenas. 2:o. De enklaste begreppen af Naturlåran, såsom kropparnes hittils uptråckta allmänna egenskaper, för at gifva Eleverna någon undervisning om den physiska verdens allmänna lagar, och af des tilfållighet bevåsa omåjligheten af antingen des eviga tilvarelse eller egen skapelse, fóljagtligen deraf sluta til nådvåndigheten af Guds existence, såsom des första ursprungs grund.

4:o. Gudalåran, hvilken år Naturlig och Uppenbarad. Då all kunskaps början år sinnlig och individuel, år det endast efter en samlad erfarenhets kunskap af flere enting, som man kan anvånda fórnuftet til at göra jämnfórelser, reflectera til tingens likhet eller olikhet, anmårka fóljder och verkningar, samt hója sig til orlaker och principer, eller se dem i sammanhang. Naturen af sjålens egen-

skapen är updagad i Psychologien; kännedom af deras användande i Moralen; men deras hänvisning, i öfverensstämmelse med cosmologiska resultatet til Guds existens, Hans egenskapers kännedom och dyrkan, utgör naturliga Gudalåran. Denna kunskap är nödvändig at väl känna: des öfverensstämmelse med Uppenbarelsen visas, hvars Elementar-kunskap eller Catechesen äfven bör läsas.

5:o. Af de Mathematiska vetenskaperna, 1:o. Arithmetiquen, och 2:o. Elementar-Geometrien.

6:o. Af de moderna språken Fransyska och Tyska; af de gamla, Latin. Dessa tre språk böra Eleverne lära at rätt tyda och grammaticeskrifva.

Desutom komma Exercitii-Måstare i Ritning och Dans samt Fransyska språkets talande at bibehållas.

Anmärkning.

Hvad utanläsningen beträffar, i anseende til vetenskaperna, bör det mest angelägna, såsom Principer, Definitioner och Indelningar, m. m. i Psychologien, Moralen och

naturliga Gudaläran, allmänna regler i Arithmetiquen, axiomer och definitioner i Geometrien, samt märkvärdiga händelser och årtal i Historien, m. m. väl i minnet fåstas. Och vidkommande språken, så måste Grammaticans allmänna regler, jämte Partes orationis föreställas och väl öfverläsas; såtom: i Latin 1:o. Declinationerne, 2:o. Pronomina, 3:o. Verba, 4:o. Præpositioner och Conjunctioner; i Fransyskan, 1:o. Articularne, 2:o. Pronomina, 3:o. Verba, 4:o. Præpositioner, 5:o. de Conjunctioner som fordra verbum i Coniunctivo; i Tyskan samma delar, tillika med Substantivorum och Adiectivorum ändelser. Vid hvar del gifver läraren korta regler om des bruk i Compositionen; hvilka Disciplarne böra upskrifva i en Annotations-bok til hjälpreda vid Stil-skrifning.

LECTIONS-TABELLEN. *)

Läsningarne vid Lyceum bestridas af trenne Lärare; 1:o. en för Gudalåran, Moral-Philosophien och Latiniteten. 2:o. En för Mathematique och Cosmologie. 3:o. En för Fransyska och Tyska språken, samt Stil skrifning; och 4:o en Språkmåstare i Fransyskan; hvilka hädanefter komma at, i mon af hvars och ens befvår, njuta wisa å stat upförda och af Fribyggare Sällskapet garanterade arfvoden, samt förrätta Läsningarne, jämte Exercitii-Måstarne, (en Ritmåstare och en Dansmåstare, hvilka af vederbörande föräldrar lärskildr, efter öfverenskommelse, för deras möda belönas) å följande dagar och timar:

Måndagar och Thursdagar.

	kl.	timar i veckan.
f. m. 9	— 11.	Andre Läraren, Geographien och Historien. 1) . . . 4

*) Sedan flere Vetenskaper nu blifvit indragne, och Lärarnes antal förminskadt, men deremot tiden til läsning för hvar och en af dem förlängd, har Directionen äfven funnit Läsningarne på andra Divisionen kunna aldeles uphöra, så at hädanefter alla äro förenade på en enda.

1) Hvad Historien och Geographien angår, så afhandlas 1:o. Fäderneslandets, 2:o. de öfrige Staternes, och 3:o. när så medhinnes, gamla storien.

- 11—12. Ritmåstaren, Ritning. 2
 e. m. 3—5. Tredje Läraren, Fransyska Språket. 2) 4
 5—7. Förste Läraren, Psychologien och Mo-
 ralen. 3) 4

Tisdagar och Fredagar.

- f. m. 9—11. Andre Läraren, Arithmetique och Geo-
 metrie 4
 11—12. Fransk Språkmåstare at Tala. 2
 e. m. 3—5. Förste Läraren, Latiniteten. 4) 4
 5—7. Tredje Läraren, Stilskrifning. 5) 4

- 2) Läsningen förrättas sålunda, at 1:o. en lexå höres i Fransyska Grammatiquen, som alle Eleverne hvar för sig böra väl kunna; 2:o. Gifvas korta reglor med exempel på den del af Språket, som de läsa, hvilka reglor Eleverne böra i Plånbok anteckna, och vid samma återkommande Lektion dem för Läraren i en Annotations Bok renskrifne upvisa. 3:o. Läses Språket och på svenska tydes, hvarjämte glöf gifvas.
- 3) Des Hufvud indelning, Definitioner, Principer och allmänna Reglor böra Disciplarne efter Lärarens dictamen annotera, i minnet fästa, och nästa Lektion uprepa, när Läraren dem tillfrågar.
- 4) 1:o. Höres en lexå i Latinska Grammatiquen; 2: expliceras språket. Hit hör äfven Stilskrifning.
- 5) Fransyska och Tyska Språkens skrifvande hör til dessa timar. I Språket öfvas Disciplarne genom themata eller stilprof. De mindre för sig kunna skriva blott efter Förskrift. Äfven

Onsdagar.

f. m. 9—11. Tredje Läraren, Tyska språket. 6)	. 2
11—12. Dansmästaren, ...	. 2
e. m. 2—4. Fransk Språkmästare	. 2

Lördagen.

f. m. 9—11. Förste Läraren, Gudalåran 7)	. . . 2
11—12. Dansmästaren, ...	. 2

T I L L Å G G N I N G.

Som Disciplinen utgör en icke oberydlig omständighet vid et Läroverk, så i anseende til den nytta Eleverne kunna draga af Föreläsningarne, som deras seders förädling, så har Directionen deruti särskildt vidtagit tjänliga författningar, ledande ej mindre til en ofelbar upmuntran för de flitige och dygdiga än straff och varning för de late och själfsvåldige. I öfrigt är i betalningsvägen den

läses den för Stillskrifningen nödige Grammatique på dessa timar.

- 6) Detta språk läses väl til uttal och explication, och då Eleverne äro nog avancerade, gifves dem äfven grammaticalisk undervisning deruti efter ofvannämnde sätt.
- 7) Naturliga Theologien läses på dessa timar i öfverensstämmelse med Uppenbarelsen.

förändring gjord, at de föräldrar, som vilja hafva barn til Elever vid Lyceum antagne, böra inlemnna skriftlig ansökning derom til Directionen, samt afgifva förbindelse på quartalssummans erläggande å utfatta tider, m. m. äfven som antalet af Elever blifvit tils vidare inkränkt til högst 20, tvänne Gratister derunder inbegripne, på det de, som vid Lyceum äro til Disciplar antagne måtte kunna af Föreläsningarne draga all önskelig nytta. Stockholm den 21 Augusti 1797.

GUSTAF STENBOCK,
Lycei Föreståndare och Directeur.

J. D. SUNDIN,
Lycei Föreståndare.

P. KÖLMARK,
Lycei Föreståndare.

J. U. GR. NYMANSON, JOH. GÖTH. KINBERG,
Lycei Förest. och Secreter. Lycei Förest. och Kamerer.

The first part of the book is devoted to a general
 history of the country, and to a description of the
 various tribes and nations which inhabit it. The
 author then proceeds to a detailed account of the
 manners and customs of the principal tribes, and
 to a description of the various productions of the
 soil, and of the different arts and manufactures
 which are practiced among them. The second part
 of the book is devoted to a description of the
 various tribes and nations which inhabit the
 country, and to a detailed account of their
 manners and customs. The author then proceeds
 to a description of the various productions of
 the soil, and of the different arts and manufac-
 tures which are practiced among them.

GENERAL HISTORY OF THE
 UNITED STATES OF AMERICA

By J. D. BROWN, Esq.
 Author of "The History of the United States of America,"
 &c. &c.

JOURNAL

FÖR

ALLMÅNNA

UPLYSNINGEN

OCH

SEDERNE.

UTGIFVEN

AF

SÄLLSKAPET F. B.

TREDJE HÄFTET

AF

ANDRA ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM,

Tryckt i KUMBLINSKA Tryckeriet, 1797.

JOHN A.

WILLIAM

W. E. B. DUBOIS

LEWIS

UTOH

W. E. B. DUBOIS

LEWIS

W. E. B. DUBOIS

LEWIS

W. E. B. DUBOIS

TAL

*Om Samningens natur och välgörande
verkan, hållet på Fribyggare Ordens
Storlag 1796.*

Mine Herrar!

En åskådare af Naturen och dels Lagar, en
kännare af människors handlingar och en vän
af sit slågte, som söker det lanna så väl i tin-
gen, som gärningarne, träffar i de förra et
ämne til vördnad och beundran; i de sednare
en orsak til medlidande och håpnad. Han
ser de stora ljus i himlarymden, han betrak-
tar det majestätiska i enformigheten och en-
kelheten af deras Lagar; och en tanke af det
håga, sköna och fullkomliga upstiger i hans
förstånd: han märker deras välgörande ver-
kan på jorden; och en känsla af der goda,
öma och ädla bemäktigar sig hans hjerta.
Men han inskränker sig inom gränsen af
månskliga handlingar; och där möta honom
forgens, ångerns och förstörelsens bilder: ån
höres där en Brutus i döden småda dygden,
hvars ålskling han var: ån ses en Cæsar med
eget blod bestänka den Thron, för hvilkens
ågande han upoffrat millioner af sina Likar:

ån visa sig flyende Marier på Carthagos ruiner: ån ropa håmnande röster ur Sagunts aska! ån betäcker stofter fornverldens största prydnader, och gräs växer nu, där fordom er Troja varit. Om ibland dessa förstörelsens minnesmärken någon dödligs namn framtrångr, hvars dygder varit för stora at af en samtida ondskas upplånas eller af afund fördunklas; så hafva dock tidens mörker eller villor förnekar hans graf en minnesvård, och lemna hans ära i förgåtenhet. I någon öde lund, eller vid någon okänd strand hvilat obemärkt hans stoft, kan hända at ömheten begråtet, af tacksamheten välsignadt, och hedradt at vänners tyfsta tårar; men antingen böljan stolt för detta stoft i sin famn, eller jorden troget förvarar det i sit sköte, och vandraren overande trampar det med sin fot, letar han dock detta hviloställe förgåfves: han träffar lemningar af minnesvårdar, han hastar för at se, om erkånslan där icke uprest åreminnen åt dygden; men han låter där meråndels Inkråktares namn i marmorn huggna af trålärs händer: det är feghetens offer, som brinna på den falska årelystnadens altare.

Människan är likväl icke skapad för villfarellen. Hon södes för at känna och njuta, icke för at fela och lida; men under sin känsla och njutning felar hon ofta och lider; under sit stråfvande til fällhet bereder

hon ofta sina qual. Hånnens intråde i verlden liknar gryningen af dagen: hon står juft på gränsen imellan ljus och mörker. Fjerran ifrån lånder dagens stjerna sina strålar i nattens skuggor: derigenom blifva de där förut dolda föremålen märkliga, ehuru ännu mörkrer, likt röcken och tjocka moln, som hindra solens ljus at genomtrånga, vill bortgömma deras rätta gestalt. Der är först, sedan ljuset besegrat mörkrer, och det täckelse skuggorna utbredt öfver Naturen igenom dagens starkare frambrytande försvunnit, som rätta bilden af föremålen framtränger til vårt öga; och då först äre vi i stånd at rätt fatta deras verklighet.

Utan kannedom af det verkliga, eller det fanna i tingen, vandre vi olåkre i villornas kretsar: vi antage då hypoteser för grundsatser, och på gilsningar uprätte våra Lärobyggnader; ty, när grunden är falsk, åger den den derpå upresta byggnaden, oagadt den konstigaste sammanfättning och de vackraste prydnader, aldrig et varagtigt bestånd. F. B. Orden har infett nödvändigheten af denna kannedom, behjertat mänsklighetens felsteg, och beslutit at dem afhjelpa, så vida dels verklamhet och krafter tillåta. Sanningen är derföre första osvikliga grunden til vår byggnad: Sanningen är vårt valspråk; dess natur och välgörande verkan skall ock

nu blifva ämne för vår upmärksamhet i svar på följande fråga:

Hvad är Sanning?

De öden människor under världens ofskända ålder haft, de olyckor dem drabbat, och de villfarelser som, lika syndafloden, utbredt sig öfver jorden, hafva redan talat til våra Fäder, tala ännu i dag til oss, och skola tala til våra efterkommande: om vigheten af denna fråga, om nödvändigheten af Sanningens kännedom. Människorna lökte nöjer och fällheten med förgåtande af dess enda verkliga grunder: Sanningen och Dygden. Derröre upstego villfarelser i deras förstånd, och skenbara dygder bedrogo deras hjertan. De togo det sannolika för sant, det skenbara för verkligt, och under en förment vandring på Sanningens väg til Sällhetens Tempel gingo både ledande och ledde villfarande stigar. Dessa stigar, ehuru ån blodstänkta, ån med laster höljda, ån trampade af lyckliga brottslingar, ån fugtade af ångerns tårar, skoldock under intygandet af Sanningens nödvändighet hvarken afskräcka oss ifrån at söka, eller beroga oss hoppet at finna hånne. Men innan vi ingå i afhandling af vårt hufvudämne, skole vi förut framställa nödvändigheten och vigheten af Sanningens kännedom, bevisad 1:o af de olyckliga följder okunnighet, vidskepelse och fanatisme medfört: 2:o

af de människors bemödande, som väl lökt Sanningen, men i brist på riktig pröfning gått miste om sit ändamål.

Om Sanningen varit känd för mänsklighetens första Fäder, hade en oskyldig broders blod hvarken färgat jorden, eller ropat hämnd til himmelen. Af människors barn hade då aldrig tillskapats människors Tyranner: inga rökverk hade då rändts för falska gudomligheter: deras altare icke uprests, deras dyrkare icke funnits. Om våre Urfäder hade gjort sig denna fråga, hade Fosterjorden icke trampats af Förrådare, eller höljts af laster och brott: icke Regenter dränkt hånne i sina Likars blod: icke Domare fördömt: icke Lärare förvillat.

Förlåten mig, M. H:r, at än ytterligare leda edra tankar in på förflutna tider, ej för at väcka oro i edra bröst, ej för at framkalla i eder själ en känsla af hat eller hämnd öfver en ån förvillad och bedragen, ån til våld och grymhet upretad mänsklighet: nej, vare dels fel ofs en varning och anledning til dygden, och liknom heldre mänsklighetens Fader, som medlidfamt förlåter och ädelmodigt glömmet! utan för at dermed öfvertyga, at Sanningen är det första och nödvändigaste, som måste läggas til grund för människors både enskilda och allmänna lycksalighet. När eder upmärksamhet, sträckt til

fornverldens mest lylande och mest förvånande bedrifter, i dem träffas antingen några rygtbara namn, eller några tiden ännu trotsande monumenter, årnade at förkunna en beundrande efterverld urfädernes odödliga gärningar: når den tillika granskar naturen af dessa gärningar för at känna, med hvilken rätt, och på hvilken grund de sökt och gjort anspråk på odödligheten; framställa sig i största antalet icke jordens vålgörare utan beherrskare och förstörare, icke Sanningens dyrkare utan sin egen åras sökare, icke månsklighetens skyddsgudar utan plågoris. Egyptens upreste Pyramider vitna om pragt och fåfånga, icke om Sanningen. En Semiramis, en Zoroaster, en Cyrus hafva i segrar, i länders inkråktningar, i myckenheten af slafvar sökt sin åra och odödlighet, men icke i Sanningens kannedom eller vålgärningars utöfning. En Alexander suckar vid Achillis graf, gråter vid Indiens gråns, icke af kärlek för Ljus och Sannings utbredande öfver jorden; utan derföre at han såg en gråns för sin årelystnad och medråflare i rygtbarhet. Hvilka länder har icke en Oden intagit, Romaren kufvat, Hunner och Normån sköflat, Saracener inkråktat? Dessas spår äro för evigt reknade med alla de plågor, som grymhet, tyranni och tråldom medföra, med alt det mörker i förstånd, den vildhet i böjeller, den tygellöshet i gärnin-

gar, som utmärka barbarer; men ingen stråle af Ljus, inret sken af Sanning, ingen skymt af mänsklighet hafva dem ledsagat.

Teke är jag den, som älskar at se alt i svarta färger: icke den, som hvarken vill missleda edert förstånd, eller såra edra hjertan, ännu mindre lasta en fornverld, som varit och är icke mer, som i sit lidande smakat nog bittra frukter af sina fellteg; men om jag, som åtagit mig at tolka Sanningen, ville dem förtiga, skulle dock alla verldsdelars undergångna öden och alla de fasans monumenter, som dem icke blott öfverfört til vår kännedom och håpnad, utan ock förevigar, uphöja emot mig hotande, för mänskligheten suckande röster. Måtte aldrig dessa monumenter uprestas, dessa röster höras i våra nejder! men de äro rysligen upresta på Africas stränder, de återföra klagande genljud från Americas fält, berg och öknar, af mishandlade och förolämpade Likar, som aldrig öfverlefva en dag utan plågor, aldrig njuta annan känsla af lifvet än smärta.

En magt, ännu förfärligare än Inkräktares, grymmare än Tyranners, har sträckt sin Spira öfver jorden, sit vålde icke blott öfver alla folkslag, alla åldrar, alla sekler, icke blott öfver människors personer och gärningar; utan ock til deras sjäalars fräste våfende, deras tankar och öfvertygelse. Döden

fåtter en gräns både för Tyranners våld och trålers lidande; men denna förtrollande magt, hvars namn är fanarisme, sträcker sitt våld på andra sidan grafven, och i en evighet bereder den våldförda mänskligheten nya plågorum och nya plågoandar. Själva grundvalen på hvilken fanatismen uprest sin Thron är okunnigheten, eller människornas overenhet om och oerfarenhet af det fanna Vidskepelse, vantro och fördomar äro denna Throns stöd, och denna magts tjänstandar. För hånne hafva jordens folk knäfallit, och inför hånnes Thron hafva Regenter måst nedkasta sina kronor. Det är hon, som uprest det ena folket emot det andra, den ena verldsdelen emot den andra: det är hon, som förföljt mänsklighetens vänner och gifvit Soterater giftbägare at dricka: hon, endast hon har kunnat förvandla människo-hjärtat til den grymhet at offra egna barn at stumma bilder, eller af en frugad vanära quåfva deras lifsgnista i sin födse! för hånne hafva Sanningens vitnen lidit, och Helgonens blod runnit: ändreligen är ock hon och hånnes tjänstandar de rätte Titaner, som velat rycka verldens Spira ur Jupiters händer.

At denna ofullständiga, men aldeles icke öfverdrifna beskrifning om okunnighetens, vantrons och vidskepelsens vidsträckta våld och olyckliga verkningar, får en klar

och öfvertygande tanke i edert förstånd upstiga om nödvändigheten och vigren af at vera hvad Sanning är. Men som icke allenast dessa Sanningens fiender utbredt sig öfver jorden til at ån förhindra, ån försvåra hånnes kännedom; som åfven hånnes ifrige efterlökare ån besökt främmande folkslag, ån genomvandrat verldsdelar, ån öfverfarit Oceaner för at uptråcka och rätt låra känna hånne; som detta oagradt stridigheter likväl upstått imellan hånnes uprigtige dyrkare om dess egentliga natur; som en Thales, en Pythagoras, en Plato på olika vägar sökt hånne, en Aristoteles förkastat dem alla och tillskapat nya, hvilka, efter tvåtusende års vördnad, af en Cartesius, en Leibnitz och Lock bevisas vara falska; som, säger jag, dessa stridigheter satt många i villrådighet och tvifvelsmål, ånda från en Pyrrho, en Sextus Empiricus, intil Berkeley och Huetius, om någon verklig och oföränderlig Sanning på denna jord är at träffa: så lär alt detta, efter så många Seklers arbete, och så många misstag af de mest forskande Snillen, fullkomligen ådaga-lägga nödvändigheten, och öfvertyga eder om vigren af Sanningens kännedom. Betraktom därför: Sanningen til sin natur.

Jag ser likväl, af hvad jag redan an-
fört, den tanken hos Eder naturligen upstiga:
år Sanningen så djupt undangömd, och hafva

världens största Snillen förgåfves igenom en
 spånd upmärksamhet, igenom mycken efter-
 tanke och forskning sökt hånne; hvad hopp
 åge då vi, at en klarare Sol skall uplysa oss
 än våra Fäder, en enklare natur ledtaga til
 Sanningens helgedom, och öppna för oss et
 sköte, som hon för dem tillslutit? Denna an-
 märkning bör göra oss varslame i at löka San-
 ningen, ingalunda tvifvelagtige om hånnes
 upräckt. Det är vidskepelsen, vantron och
 fördomen, som insvept hånne i skuggor och
 mörker, som under Sanningens lark velat in-
 taga hånnes ställe. Dessas förvillelser hafva
 inmängt sig i människors begrepp och forsk-
 ningar, och derföre tillfälligtvis gjort San-
 ningen svår at upräcka. Det är äfven i själf-
 va fätter at löka hånne, som en del at hån-
 nes uprigtige dyrkare kommit på afvägar,
 då de trodt sig med stora steg vandra rätt
 fram til Naturens alraheligöste, och i upfat
 at följa Sanningen til sin högsta och yttersta
 gräns, hafva de småningom ölvergått sin egen
 fattningsgåfvas gräns, och förlorat sig i giss-
 ningar. Ty likasom Naturen är et ofantli-
 gen helt och stort, som i sit hela inbegriper
 et ofantligen stort och högt sammanhang,
 hvilket består af mångfaldiga delar, som sty-
 kevis betraktade utgöra smärre sammanhang,
 hvilka människorne mer och mindre fullkom-
 ligt kunna begripa: likaså ofantligen hög och

stor är Sanningen i hela sin omfattning. Hon sträcker sig til hela Naturens högsta sammanhang, och i denna bemärkelse öfverligger all mänsklig fattningsgåfva. Men hon sträcker sig äfven til de enskilda delar och smärre sammanhang, af hvilka detta ofantliga hela består; och i denna krets framställer hon sig klar och ren för våra ögon. Vi kunne därför finna hånne i vår själs känslor och tankar; vi kunne ock låsa hånne i Naturen af de ting eller föremål, som omgifva och verka på oss; hon är följagtligen icke undan gömd, utan klar, enkel och öppen. I stöd häraf består Sanningen til sin grundämne, i tingens och föremålen verklighet, det är, i deras egenskapers art, ordning och öfverensstämmelse; och til sin form i våra känslors och tankars öfverensstämmelse med denna verklighet, antingen i sinnet fattad, eller med ord uttryckt.

Följ om fördenskull i Sanningens kännedom så väl naturen af vår själs fattningsgåfva, som icke på en gång kan föreställa sig många ting, ej heller på en gång fatta särskilda egenskaper i et enda, utan måtte dem styckevis betrakta; som ock arten af själfva tingen, enligt de intryck de göra på vår finliga varelse, samt de tankar och begrepp, som i grund deraf uppstå i den förnuftiga; och enskilda Sanningar skola genast klarligen

begripas: betraktom vidare öfverenskommelsen och ordningen af tingens egenskaper, icke blott sig imellan i et enda, utan ock i förhållande til andra, och Sanningen i dem skall genast updagras och sträcka sig til smärre sammanhang; och i den mon människo-förståndets styrka och skarpsinnighet förmå följa Naturen i högre upstigande kretsar, och inse, huru mångfaldigheten af dessa enskilda ting, och dessa smärre sammanhang i inbördes ordning och öfverensstämmelse gradvis leda til högre och allmännare, och dessa åter til det allmännaste, eller til Naturens enda ofantligen stora och hela sammanhang, såsom själfva medelpunkten, under och i hvilken alla andra sammanlöpa och öfverenskomma, och hvilket urgör Naturens högsta fullkomlighet; i den mon kan det ock gradvis ifrån enskildare Sanningar upstiga til högre och allmännare, samt ifrån dem til de relative allmännaste; ty inskränkningen af människo-förståndets natur hindrar at fatta de i sig själfva allmännaste Sanningar.

Af hvad jag redan om Sanningens natur yttrat är klart, at hon icke kan vara mer än en enda, hon må hänföras til tingens art, deras ordning och öfverensstämmelse, eller til våra känslor och tankar, och hvilket egentligen at tala är et och det samma. Ty hurudan tingens natur är i sig själf, och hurudana

deras inre ordning och öfverensstämmelse äro i sig själfva, så vida detta går utom kretsen af våra känslor och tankar, är en kunskap, som ingen dödlig kan erhålla, och för hvilken vi intet sinne ege; utan enligt beskaffenheten af tingens intryck på vår sinliga natur upstiga i själen angenäma eller illaka känslor, och enligt dessa, såsom själfva grundmaterien, låtom första elementerna til mänsklig erfarenhet, gör hon sig tankar och begrepp om deras natur, deras ordning och öfverensstämmelse sig imellan; och följagligen består all fanning i anseende til människor i deras af tingens eller föremålens egenkapet upkomna känslor och tankar, samt dessas ordning och öfverensstämmelse.

En närmare underlökning och tillämpning af så enskilda som allmänna Sanningar, det är, en och samma fanning antingen hänförd til och betraktad i Enting och deras enskilda egenskaper, eller ordningen och öfverensstämmelsen imellan flera Enting och deras egenskaper i smärre och större sammanhang, skola visserligen utbreda et klarare ljus öfver detta ämne och deraf ingifva en starkare öfverrygelse i edert förstånd, och en lifligare känsla i edra hjertan. Vår själ eger väl förmögenheten at sinligen känna, at förnuftigt tänka och at fritt vilja; men dessa kunna aldrig komma til verklig utöfning utan

igenom yttre tings verkan på vår finliga varelse. Denna verkans beskaffenhet bestämmer i själen en deremot svarande känsla, hvilken framalstrar et begrepp om naturen af det ting, som väckt känslan, och hvilken själen, enligt den väckta känslans angenämhet och ljufhet, eller obehaglighet och illakhet, begär eller förkastar. I denna ordning upkomma enskilda tanningar, och på detta fått öfvertygas vi klarligen om det sunna i hjertats begär. När människan på sin finliga varelse erfarit eldens illaka intryck, öfvertygas hon så klart om Sanningen af hans förstorande kraft, at millioners motfågelfer icke skulle fö:må väcka häremot minsta tvifvelsmål, utan denna i känslan omedelbart grundade enskilda tanning blir oföränderlig. När människan vidare erfar, at en hvar af hannes likar får känslor, tankar och begär, icke blott i samma ordning, utan ock af lika beskaffenhet med hånne själf af de intryck görande tingen; när hon ser, at elden bränner, at sjukdom plågar, at nöden trycker så vål dem som hånne; när hon märker, at den ömhet hon själf känner, den vördnad hon hyler för en maka, en vålgörare, en vän, äfven lifvar deras varelse, at deras egande ingifver nöje, deras laknad sorg, deras förlorande frugtan; när hon ändtligen finner, at den förgångelse, som hotar hånne själf, förräder ock hela hannes släkte:

så

så kan dagens ljus aldrig vara klarare för
hännes öga, än dessa enskilda sanningar för
hännes förstånd, at lika känslor, tankar och
begär, lika intryck af samma yttre ting på
kropparnes känslö-verktyg fullkomligen be-
visa lika själs egenskaper hos hvar enda män-
niska i förening med lika kropps-organer, och
är de föremål, som icke på en människa utan
alla, icke på en tid utan i alla åldrar och
sekler gjort lika intryck, äro til sin art lika
så oföränderliga, som själen själf til sin natur
och väsende.

Med klar kännedom af själfva dessa
grundkällor til enskilda sanningar, är lätt at
dels framställa nya enskilda, dels genom de-
ras granskning och jämnförelse upstiga til
allmänare och högre. Du känner inom dig
själf et beständigt bemödande at ega och be-
hålla det du älskar och högaktar, du sträfvar
efter vålmåga och ära, med et ord: du löker
din varelfes fullkomlighet och sällhet. Af
andras lika bemödande, och i stöd af deras
lika känslor, tankar och viljor med dig själf
gör du en lika sann slutfats, at deras ända-
mål med dit är enahanda. Af dessa enkla
Sanningars jämnförelse och rätta tillämpning
upkommer den allmänna Sanning, at full-
komlighet och sällhet är alla människors rätta
ändamål. Med denna de enskilda Sannin-
gars grundläggning af erfarenheten, fortsätt:

ning, granskning och jämförelse af förnuf-
 tet, uphöjer sig tånkaren öfver det sinliga
 och närvarande för at se in både i det för-
 flutna och tillkommande, för at fatta kedjan
 få vål af entings tom slågtens inbördes ord-
 ning imellan sig själfva, och gemensama ord-
 ning och sammanbindelse med andra, för at
 upstiga ifrån verkningar til deras närmaste
 orsaker, ifrån dem til de aflågsnare, och åter
 från dessa til deras ursprung, deras verkande
 grundorsak och första princip. Ifrån denna
 verkande grundorsak och första princip leder
 följlaktligen verkligheten af alla ting, deras
 lagar, ordning och öfverensstämmelse, det är,
 Sanningen i hela sin vidd, sit egentliga och
 höga ursprung. Med öfvertygelse i edert
 förstånd, med känsla i edra hjertan af denna
 Sanning sprider hon et nytt ljus öfver Na-
 turen, och en stråle deraf stråcker sig äfven
 til eder enskilda varelse. Det ställe J inta-
 gen i varelsernas ofantliga kedja blir eder
 viktigare: J finnen högheten af edert ursprung
 och ädelheten af eder beståmmelse: J stån i
 sammanhang och förbindelse med det förflut-
 na och närvarande, och eder varelse utgjuter
 sig äfven i det tillkommande.

Dessa ifrån enskilda tings natur och ändamål, ifrån deras likhet och öfverensstämmelse, deras lagar och ordning härledda Sanningar föra oss ännu et steg längre, de visa

öfs å ena sidan, at alla den fysiska och moraliska världens enskilda ändamål sammanlöpa och förena sig i et enda såtom det allmännaste, dit alt slutligen syftar, och hvarföre alla enskilda ting fått denna och icke en annan beståmmelse, och hvilket utgör Naturens högsta fullkomlighet: å andra sidan uplyfra de vår tanke ifrån verket til måstaren, och låra öfs at af en skapad värld sluta til dels Skapare. Detta högsta Våfende eger visserligen mångfaldiga egenskaper för evigt dolda för vårt begrepp; ty det är blott igenom en enda verkning, nämligen den öfskända världens skapelse, som vi kunne sluta til Des existence; men just Naturen af denna både fysiska och moraliska värld öfvertygar öfs om de stora Sanningar, at Gud måste ega högsta förstånd, högsta vishet och godhet, allverenhet och allmagt, o. s. v. och at dessa egenskapers öfverensstämmelse och förening i Gud gör Honom i våra tankar til den fullkomligaste varelse. Men jag måste bedja eder om förlårelse, M. H. för denna utflygt i Metafysikens vidsträckta rike. Jag har trodt mig böra se mit ämne i en allmännare omfattning, följa Sanningen ifrån det individuala och enskilda til hela slägter, ifrån de af dessas natur, lagar, ordning och öfverensstämmelse enskilda klara sanningar upstiga til högre och allmännare, för at visa tingens,

det är, den verkliga Naturens ursprung från en enda verkande grundorsak, samt deras efter oföränderliga lagar och ordning fortsatta utveckling och sammanställning till en enda stort och allmänt ändamål, såsom Naturens högsta fullkomlighet; och ändligen ifrån dessa till de stora Sanningar, relativa imellan en skapad värld, och en evigt varande och högst fullkomlig Skapare.

Det var utan tvifvel en af de djupaste Tänkare ibland dödlige, som först upträdde den stora Sanningen, at en Gud skapat världen. När vi äfven betrakte, at forntidens största Snillen dels skymtat till denna Sanning, dels rent af förnekat, tagande verkan för orsak, och Naturen för högsta fullkomligheten och sin egen alstrings princip; beviljar detta tillräckligen, hvilken redighet och genomträngande styrka i tanken till denna upträdde fordrars, och som utvisar höjden af mänskliga förnuftets fullkomlighet. Det är nu, som Tänkaren med förklarade ögon skådar Naturens skönhet och förträfflighet; det är nu, som hans forskande blickar hvarken stadna vid solgränden, ej heller förlora sig i omätliga rymder; nu beboda hvarken eldströmmar ur jordens inållsvor, eller vandrande Cometer i himlarymden en emot människa vredgad Guddomlighet: nej, hela Naturen är nu hans Lärare: J himlar med edra

öråknelige ljus, du haf i dina stormar, och i ljungeldar i edra kråssande strålar skolen för- enade förkunna honom, hvad Sanning är. — Om Sanningens vålgörande verkan. —

Vi skole ålven ganska kort och endast styckevis betrakta Sanningen til sin vålgörande verkan. Så mycket af mänskliga handlingar, som ifrån urminnes tider nedkommit til efterverldens kändedom, vitnar fullkomligen, at Sanningen hvarken varit utan dyrkare eller verkan, at hon altid, ehuru styckevis, uppenbarat sig för Naturens verkliga ålskare och forskare. Hon talade fordom til en Hermes, en Zoroaster; hon ledde en Confuzius i grundläggningen af millioner människors sällher; hon ingaf Solon nog styrka at besegra de mågtiges egennytta, at bryta uslingars bojor, at återgifva mänskligheten förlo- rade rättigheter och sit Fädernesland rättvisa Lagar. Det var ock Sanningen, som tände den guddomlige stråle af ljus i Socrates själ, hvilken ledde honom midt igenom villfarel- farnas mörker, och ingaf honom en styrka, som trofsade Athens tyranner, som straffade grymheten i deras hjertan, oråttvilan i deras gårningar och lasterna i deras lefnad; och när hans Fädernesland i förderf stigit til den höjd, at ondskan segrade öfver dygden, egennyttan öfver rättvilan; när han ser sig sluten i bojor och dömd til döden, men besökt och begrå-

ten af några älskade vänner: Då visar sanningen i hans själ sin oöfvervinnerliga kraft: Han afstorkar sina vänners tårar, och tröstar dem som borde trösta honom: Han uplyftar det täckelse, som låg för deras ögon: Han leder deras tankar på andra sidan grafven, der inga tyranner mer förtrycka, inga orättvise Domare mer fördöma, och der i själfva odödlighetens rike hos sanningens högsta ursprung låter dem skåda både sina dygders fristad och belöning. Denna höga och viktiga sanning om själens odödlighet, som Socrates så högtidligen lärde, har visat sin välgörande verkan i alla höga ädla och ömma själar. En Cato, så strång i seder, så hög i tänketått, så stor i dygder, hämrade dock ur Socrates tankar om odödligheten i dödens yttersta stund mod och ståndagtighet. En Cicero bekänner, at denna guddomliga Sanning väckt hans själs ömhet och ofta lärt hans tårar rinna. Hvad annat än verkan af Sanningen kunde ingifva en Paulus och hans medbröder mod at underkasta sig och styrka at öfvervinna så mycket lidande, så stora faror? Men det är icke blott i fångeller, i förföljelser och döden, som Sanningens verkan visat sin oemotståndliga styrka, utan ock vid Altare och på Throner. En Chrysofostomus tröstar, en Flavian talar Sanningens språk, och den store Theodosii

hämnd förvandlades i ömhet. Utom hanne hade aldrig en Titus varit så välgörande, en Trajanus så ädelmodig och rättvis, ej heller en Antoninus af så mycken mildhet. En Marcus Aurelius, alla Throners prydnad, alla Regenters efterlysn, lika outtröttlig at söka Sanningen, och at göra alla under Romerska våldet lydande folkslag lyckliga, uppstiger til höga dygder i den mon Sanningen rände et klarare ljus i hans förstånd; och han har gjort sig lika odödlig genom sin vishet och kärlek för Sanning, som genom sin milda regering.

Tidens oemotståndliga ström borttrycker dock i sin hastiga fart enskilda människor: de likna blomstren, som pryda jorden et ögonblick och försvinna. Med dagens nedgående ljus vandra de hoptals til sin förgångelse, och den kommande dagens Sol lyser redan för et nytt slägte. Men Sanningen evig och oföränderlig sträcker sig til alla åldrar, alla sekler och alla slägter; vi skole därför i en vidare omkrets betrakta hannes verkan. Med minnets bok i ena handen och uplysningens fackla i den andra äro vi i stånd at känna det förflutna, at döma om det närvarande, och at sluta til det tilkommande. När I sen de grofva villfarelser skingrade, som tillskapade för det okunniga och båfvande människoslägdet olynlige

och vördade varellser, hvilka stråfkte sit vålde ån öfver vådren, ån öfver vatnen, ån öfver berg och skogar: då sen J ock en vålgörande verkan af Sanningen. När J med rysning i eder själ kasten en blick tillbaka på okunnigheten, grymheren och fanatismen hos våra Fäder, huru bål uprestes, huru människor lefvande brändes, icke för brott och misgärningar, utan för tankar och egen öfvertygelse; när J nu sen dessa bål släcknade, dessa olycksoffer fredade: hvad sen J då annat ån Sanningens kraft och verkan? J veten, at våra Fäder upreste Tempel åt falska och diktade Guddomligheter: dessa tempel äro nu förstörda, dessa Guddomsbilder kullkastade, och deras försvunna dyrkan gifver öfvertygande bevis på Sanningens vålde. Nu kunnen J utan fara och utan fruktan anförtro Eder åt naturens oskyldiga njuringar: Nu åren J förläkrade, at jorden icke bår törnen för at öka edra qual: Nu veten J, at de eldströmmar, som hon ur sit sköte framkastar, och de viggas, som från molnens rymder blixtrande nedslå, åro naturens rena verkningar, men icke tilårnade straff af en öpretad Guddomlighet öfver et hatadt slågte. Det år ock nu, som Naturens barn med förtroende kunna öfverlemna sig åt Naturens Fader, och af hånne inhämta kännedom af en Gud, som icke straffar och förstörer, u-

tan skyddar och bevarar; som icke gifvit oss
 ömhetens känsla för at smaka plågor utan
 Sällhet, och som derföre skapat himlar men
 icke afgrunder,

Deffa Sanningens välgörande verkain-
 gar ingifva mänsklighetens vänner förnöjan-
 de känslor för det närvarande, och förljupa
 deras hopp om et tilkommande säilare til-
 stånd. Ännu har dock Sanningen mågrige
 fiender at belegra; ännu rinner människjo-
 blod af egennyttan, vinnings och herrsknings
 lystnaden utguter; ännu spänna vidskepelse,
 fördomar och fanatisme sina yttersta krafter
 til förklar för sit til fall och undergång lutan-
 de vålde: ännu til vårt slägres vanära lucka
 våra Likar i slaviska bojor; men den eld är
 redan tänd, som skall förtära detta ogräs, det
 ljus har redan upgått, som skall skingra des-
 sa öfriga nattens skuggor, som skall fram-
 tränga icke blott til Altare och Throner, utan
 ock til öknar och ödemarker, ja ända til
 människjo plågarens eget hjerta. Denna lju-
 fets klara bild, denna Sanningens välgöran-
 de verkan låter människjo vännen skåda en
 glad utsigt i tilkommande tider för et lyck-
 ligare Slägte; och när han känner sin egen
 förvandlingsstund nalkas, när de ögon som
 skådat verldens skönhet för evigt skola til-
 sluras; i detta förgängelsens ögonblick, säger
 jag, följer honom ännu sanningen midt ige-

nom grafvens mörker och dödens rike fram til evighetens upklarnade rymder, där hon utan täckelse och utan skuggor, likafom utan motståndare och fiender, skall leda honom i sit eviga ljus til en aldrig uphörande Sällhet.

Mine Herrar!

Vi hafve som kortast yttrat våra tankar om Sanningens natür och vålgörande verkan: vi skole äfven fälsta et ögonblicks upmärksamhet på sättet, huru dessa för mänsklighetens Sällhet högst viktiga ting komma til vår kännedom.

När I föreställan Eder en varelse, den handellerna framkastat på verldshafvets vidsträckta rymder; när J sen honom utan erfarenhet och kännedom lå väl af faran at upslukas af de svallande vågor, som ock af både konst och förmåga at själf fatta rodrer på sit bräckliga fartyg, för at igenom vågorna leta sig en väg til lugnet och hamnen: då skåden J ock bilden af människan, hirkommen i verlden utan erfarenhet och kännedom, och äfven utan förmåga at själf kunna hjälpa sig och styra sina öden. Hon födes utan kännedom och erfarenhet, likafom utan dygder och utan laster. Dömen derföre icke, — och det är i Sanningens heliga namn jag taltar Eder — dömen icke genast af

fruktens förfäring til fröets förderfvade natur, ej heller blindlöken ursprunget til människjors elaka gärningar i deras naturs grund inrättning. Det frö Planteraren utfår, innehåller i sin natur och grundämne rofens förträffliga skönhet; men om detta frö i sin utveckling vanvårdas eller förstöres, förlorar Planteraren sit hopp, jorden sin prydnad, och en Naturens skönhet, som kunnat både glädja och gagna de dödlige, förfvinner ur verlden. I människjonaturen ligga de frön, eller grundförmögenheter, hvilka väl utvecklade dana henne til dygdens utöfvare, til sina likars välgörare och sit slägres prydnad; men om dessa förmögenheter i sin utveckling få en falsk riktning, öfvergå de lättigen til laster och misfgärningar mänskligheten både vanhedrande och plågande. När du förden-skull ser en brottling dömd til döden eller et nelligt straff och vanhedrande lif: betänk då, om du i honom, som ensam måste lida straffet, ser en ensam brottling. Har den regerande Magt, som pålägger straff, förut igenom visa inrättningar och Lagar gjort alt hvad den kunnat til at förekomma brotten? Leddes en sådan usling ifrån lifvets början på dygdens väg? Undfick han med upfostranden uplysning, som är nödvändig, för at icke i hvirveln af våldstamma passioner förvilla sig? De föräldrar, som gifvit honom lifvet,

de Lärare som bordt inplantavisheten i hans förstånd och dygden i hans hjerta, hafva de gjort sin skylöighet? Den lag, som fördömer honom, är den grundad i en naturlig billighet, utan fördom, utan partiskhet och mannamon, och hafva dels Stiftare och Skipare, ledde af Sanningens ande och ömhetens känsla, urskilte tillräkningsgrunderne, olika uppfåt och motiver, olika uplysning och frihet i en och samma fysiska gärning; eller dömer fördomen, brottfäller Lagen, men naturen befriar, oskulden lider?

Upfostran är den plantskola, där grund lägges så väl til det goda som onda, så väl til dygder som laster, til människjans framtida Sällhet eller elände. Detta är en Sanning, som öfver hela jordkretsen djupt fäst sig i människjors öfvertygelse. Det är icke blott et Sparta och Athen, icke blotta Lyeurger, Socrater och Platoner, som insett vigten af upfostrans inflytande; ty långt föredem, och från uråldriga tider hafva Egyptier, Chaldéer, Babylonier, Perler och Chinesare visat sig hårom öfvertygade, utan at det ena folkslaget eller verldsdelens hämtat denna öfvertygelse ifrån andra; och äfven då et America uptråckes, framvila et Peru och Mexicos inrättningar, som ådagalägga deras omsorg om Ungdomens upfostran. Det skulle vara et öfverflöd at vilja framställa nu

varande höffade nationers öfvertygelse om Upfostrans nödvändighet, då tusenderats Läroverk i alla vetenskaper och fria konster ifrån flera sekler tillbaka hårom bära det ojäfagtigaste vitnesbörd. I grundsatser, i lärobyggnader, i tro hafva stora olikheter och stridigheter varit och äro ibland människor; men i deras öfvertygelse om nödvändigheten och nyttan af en vis upfostran råder en almån öfverensstämmelse. Det är följagligen igenom en i mänskliga naturen, och på hennes grundförmögenhetens rätta utveckling grundad Upfostran, som Sanningens kändom och Sälhetens väfende kunna inhämtas och njutas.

Fri-Byggare-Orden, öfvertygad, at ju almännare Sanningen kännes, desto vidsträcktare verkar hon, och desto närmare ser Orden fullkommandet af sin byggnad och gränsen för sit arbete; har derföre redan låtit en del af de yrken, som idkas i tyftheten och lugnet inom murarne af sit tempel, i tryck synas för verlden: men för at på et ännu verksamare lått arbeta på sin byggnad, och bidraga til dess stora ändamål, som är at ingifva de dödlige kändom, känsla och vördnad för Sanning, Dygd och Seder, är under Ordens styrelse och tillsyn at några dess Ledamöter en Schola öpnad, som kallas F. B. Ordens Lyceum.

Nytten och nödvändigheten af en sådan Inrättning i Rikets hufvudstad tala för sig sjelfva, och behöfva intet förespråk. Dets Lärare skola aldrig förgäta, at de äga et Fädernesland, och et hjerta som hyser ömhet för des väl; och derföre, under der tid och mödor förtära deras krafter, igenom en almännare Sanningens kännedom uprända det ljus i en tilväxande Ungdoms förstånd, och gifva des hjertras böjeller den utvekling och rigtning, som leder til des naturs förädling. Vi bjuden fördenskull eder J ynglingar af alla stånd til denna inrättning, at lära hvad en uplyst och rättskaffens Medborgare ägnar: Vi lofve Eder I Mödrar, at de barn J få ömt älsken, skola danas til dygd och medborgerlighet: Och J uplyste Fäder, som självtve trampa Ämbetsmannens och Lärarens tunga bana, J kännen denna våg, och veren, at den var eder oskulds första lärospån til Medborgares och Fosterbygds välfärd.

Mine Herrar och Fruntimmer, som ären främlingar i vårt Samfund! J hafven nu hört väfendligheten af våra yrken: Sådant är vår lära: sådant vårt hopp: sådant vårt ändamål. Vår önskan är, at, om et lofvadt nöje af våra yrkens hörande ledsagat Eder hit, lugnet och tiltridsställelsen deröfver måtte följa eder hädan.

Och slutligen vänder jag mig til Eder,
 M. H. som i våra arbetens framgång finnen
 den måst tilfridsställande belöning. Vi hafve
 börjat at bygga vårt Tempel på ruinerna af
 vidskepelle, fördom och fanatisme. Sanningen
 til sin natur är vår byggnads enda grund-
 val, och ides fullkomnande visar sig hånnes
 vålgörande verkan. Grunden til vårt Tem-
 pel är i stöd häraf lika djup med tingens
 väsende, lika oföränderlig med deras natur,
 och olika hög med deras sammanhang. Den-
 na grund kan således aldrig svika, och vår
 byggnad följagtligen aldrig falla, Fortsättom
 derföre våra arbeten med rigtad utsigt på
 vårt stora ändamål, utan at kasta en blick til-
 baka: Sträfvom til högre ljus för at vinna
 högre fullkomligheter; och mörkne för evigt
 den dag för vår lyn, då Sanningen icke me-
 ra skulle uplysa vårt förstånd, och ömmande
 känslor för mänskligheten icke mera upstiga
 i våra hjertan!

Om Klagomål öfver Försynen.

Fragment.

— Men en dåld i lifvets öknar
 Där jag icke klagan hör,
 Men en hamn i ödets töcknar
 Där jag räddning vänta bör,
 Men et ljus i villans dimma
 Ledande til Sanningen,
 Men en röst i brottets timma
 Stark at tygla brottlingen —
 Sökom dem på jordens yta,
 Där da starke Därar skryta,
 Dumheten berömmar sig;
 Där Vulcaners eldregn flyta;
 Där förtalets stormar ryta,
 Guld och högghet alt förbyta
 Och en vän befviker mig.
 Söken — hoppas — ack förgäfves!
 Dygdens blomma snart förqväfves,
 Lastens snärjgräs långsamt dör;
 Samma våg tom lättjan för
 Slumrande i hamnens sköte,
 Vid de dolda klippors möte
 Flitens sista hopp förstör. —

Ack Fader! ack hur svagt Du detta väsen gjorde,
 Som i din skapelse Dig närmast likna borde!

Hur

Hur irrig denna blick at leta fanningen
 Hur slappad denna kraft at Dygdens lagar följa?
 Se, millioner få ännu i skymningen,
 Och deras vishets bud föraktets löjen hölja,
 Och deras Därskaps frön i bördig åker gro,
 Och deras redlige i låga kojor bo,
 Och deras nidingar få höga pyramider,
 Och deras veklingar förfösa öfverflöd,
 Och deras nyttige förtvina uti nöd,
 Och desfa guldets svek och fanatismens strider
 Bevitna ån i dag med lika högljudd röst,
 At mörkret väldigt är — at Sällhet är en tröst
 För digtens forntid gjord, men ej för våra tider —

För denna samtids kulna höst,

Då människan outhörligt lider.

Gud! är Din delning vis? Hvi gafs ej mig den lott,
 At mig mot våld och list och svek och flård bemanna?

Hvi skall min ålderdom besanna,

At hundra-årig skörd, som dygd och vishet fått,
 Ej någon nytta gjort, at all min flit förfvunnit
 Förgåfves, lik det moln som icke skurar gett
 At lifva växterne, som om desfs droppar bedt;

Men helt i hafvets sköte runnit?

Hvi gafs åt snillet gråns, hvi gjordes Dygden svag,
 Då mörkret vingar fick och brottet hjelte styrka?
 Hvi skiljes desfa lätt at Himlens vilja yrka,
 Och uti villans fjår hvi tändes minnets dag,
 Då glömskan vidgar sig at ljusets strålar täcka?

Och hvi skall lyckans hast bestämna storheten,
 Och krigarn och onyttingen
 Förr än en fredlig Flit til efterverlden råcka?

Dock — mit hemska klagoljud
 Ej förbyter mina öden
 Nej, fördubblar själfva nöden,
 Smärtar mig och — hådar Gud.

Du! på hvars almagts vink ur Chaos verldarrunno,
 Serapher lifvades, och Sol-systemer brunno,
 Til Dig Naturens Far min tanke höher sig,
 Du som til Sanningen och Dygden kallat mig,
 Som gót i mit förstånd förmåga Dig at dyrka,
 Som mig et hjerta gaf med känslor och begär,
 At njuta glädjens dag och framtids fällhet yrka:
 Til Dig min tanke lyftad är —
 Du ordning och behag kringspredde i naturen,
 Du ledde ljusets flod och sträckte rymdens haf,
 Du fältets roser prakt, och eken fasthet gaf,
 Du skänkte lif, instinet och känslighet åt djuren;
 Men jag blott rättigheten fick,
 At i begreppens verld et fjärran upträckt finna,
 Och med en ljusnad själens blick
 Til tidens gränser gå och evigheten hinna.
 Af Dina ändamål en del
 Mig ensam gaf Du rätt at veta och förklara.
 Mig gaf Du detta bud at Dygd med fällhet para,
 Mig denna varnings röst mot brottets qual och fara,

Mig denna känsla, mild mot svage likars fel,
 Mig denna ledare på lifvets branta bana
 Föraktad, stark i hämnd, men åtlydd, ljuf och blid,
 Som genom ofkulds lugn och fyllda pligters vana
 Mot ödet väpnar mig med oförd sinnesfrid,
 Du min bestämmeelse mig värdig velar dana

Och talar i Naturens lag:

"Gå Dödlig til dit mål! fastän du blifvit svåg,
 Du har dock styrka nog at bära d'na öden;
 Var blott i lyckan jämn och ej förfagd i nöden,
 Och tro en vis Försyn i lifvet och i döden;
 Var mänsklig; dem du ser i armod och förtryck,
 Hugsvala när du kan och deras bördor lättas;
 Sök at förädla dem, som likar oförättas;
 Men ock ur våldets hand en blodig bila ryck.
 Var tolsam, våga ej at bröders villor dömma;
 Det endast tilhör Gud at straffa eller glömma.
 Var nyttig i din krets, med mödans frugter nöjd,
 En måttlig åtrå äg, och vårda dina feder.
 Vet, at en endas fel millioners fall bereder
 Och brottet skönjes bäst ifrån din lyckas höjd —
 När midnatts stormen lik du genom öknens ilar,
 Af tacklös möda tyngd, förföljd af aggets pilar,
 Förlåka ej den tröst som hoppet alltid gaf;

Stöd dig vid tolamodets staf:

Glöm ej — en fristad gifs där sig den tröttehvilas;
 Din aftonstjerna snart upöfver fjället går;
 Snart gryr en annan dag — och Dygden seger får."

O Du som Dygden löften gifvit!
 Är det då Dit beslut at jag ej lycklig blifvit?
 Du gaf ju mig det fria val
 Imellan Dygdens lugn och Brottslighetens qual.
 Du gaf mig friheten at tänka och at göra,
 At lyda villors svek och ljusets lärör höra —
 Tag bort den fria blick som utåt rymden ser:
 Jag kunde vara til — men icke månska mer.
 Din vishet och Din magt alt i naturen målar,
 Du förr än tiden var och efter tiden är,
 Fullkomlighetens glans Din varelse bestrålar;
 Och då — at granska Dig hur fåfängt mit begär!
 Men ändock drifstar jag, hvars nästa lefnads timma
 I hoppets spegel sedd, är skymd i ödets dimma,
 Jag, som ännu mig själf så litet känna låt,
 Hvars snille vanmagt är och storverk ömkan värd;
 Jag ofullkomlige — at tadla Dina lagar;
 Ändock med häftigt rop jag klagar,
 Om blott et visnadt löf med höstens vindar flyr,
 At Gud ej rättvis är, at Visheten ej styr.

Nej Dödlige! Du lika felar
 Emot din sällhet och mot Gud,
 Den hand som dina öden delar
 Har fäst at dem vid Dygdens bud.

Den magt som dig befalde vara
 Dig många företråden gaf;
 Men rättighet at alt förklara
 Ej tillhör vansklighetens staf.

Et sandkorn rymlig boning gifver
 Åt myriader varellser.
 Hur inskränkt deras fynkrets blifver
 At fanna rymdens händelser!

Om tanken vingad kunde lyfta
 Ur dimmorna kring lifvets strand,
 Och om min själ sig kunde lyfta
 Och bryta sinnlighetens band;

Och om jag ägde Ånglars tunga
 Och deras vishet, deras dygd:
 Hur skulle jag i stoftets skygd —
 För himlarna Guds ära sjunga?

Nej Evige Alsmäktige!
 Ännu en molnstod Dig betäcker;
 Blott följdén af Din skickelse
 Sig til mit håpna öga sträcker.

Då Solens strålar — Åskans ljud
 Förkunna lika högt Din ära,
 Då skall min vanmagt vitne håra
 At jag är mänska — Du är Gud.

Reflexioner öfver Hedern *).

Mine Herrar!

On god vilja vore ensam tillräcklig at fullgöra sin pligt, eller om förstår icke nekade ynglingen sin mognad och styrka; skulle jag nu löka tilvinna mig edert bifall från et rum, där så ofta Skalden och Philosophen värdige lyslofsat eder upmärksamhet: Men då känslan af egen Ivaghet i stället för hopp ingifver mig fruktan, är det endast öfvertygelsen om eder billighet, som gifver mig mod at intraga detta rum, endast af den väntar jag edert tolamod, och utbeder mig edra skonande omdömen öfver följande Reflexioner om Hedern.

I. §.

Hedern är aktningen för oss själfva, och känslan af den rätt vi hafve til andres, då vi icke skiljt oss ifrån dygdens grundsatser, utan hos oss känne deras värde och den själs styrka som fordras til at följa dem. — Detta är den förnuftigt tänkande Människans heder; den kan hvarken magt eller våld, hvarken motgång eller medgång beröfva hånne, emedan den icke grundar sig på

*) Detta Ämne, och til någon del des Afhandling, är toget ur Diderot.

lycka, utan på dygd, icke på antagna tänkelsår, utan i själfva naturen af tingens inre oföränderliga värde; och för des bibehållande uppfyller hon med ömhet och omsorg sina skyldigheter, som Människja och Medborgare.

Njutningen, som känslan af egenaktning gifver, är dertöre den lutvaste af alla; ty den uprätthåller den omslute, den rigtar hjertens förerag, och låter döende Socrater med lugn i själen urdricka de giftbågare, som oråttvilt, afund och grymhet itkänkr: men den dygdigaste människja är äfven medvetande af egen ofullkomlighet, och dertöre loker i andras upförande uttryck af en aktning, som förtonar hånne med sig själf. — Här af upstår tvänne slags Heder, det ena grundadt på öfvertygelsen om hvad vi själfve äre; det andra på det som våre likar, eller allmänheten, om oss tänka.

2 §.

Med Allmänheten förstår jag alla stånd tillhoparagne i et Samhälle; men ifrån deras vanliga begrepp om Heder skiljer jag den människjas, som själf är i stånd at noga underlöka vidden af sina skyldigheter och deras beskaffenhet, för at i stöd deraf ej åläggga sig uppfyllandet af andra än de sanna. — Hos allmänheten utgör Hedern den aktning man

hyser för sig själf, och rätt til andres, i följd af et noga i aktraggande af visfa, vare sig af fördomar eller plågleder, uprättade lagar. — Af dessa Lagar äro fömlige med natur och förnuft öfverensstämmande, andra åter med dem helt stridige; och de rättvisaste äro ofta allenast vördade för vanan skull.

3 §.

Hos de mest uplyfta Folkslag är ännu ej tillräcklig Uplysning utspridd. Folket har allenast förutfattade meningar bibehållne utan underfökning; främmande för des förnuft besvåra de des minne, styra des leder, samt än tvinga, än förderfva, än underhjälp och fullkomna naturens dritt. — Hedern hos de mest höffade Nationer är således stundom tilegnad aktningsvärda gärningar och egenskaper, stundom skadliga plågleder, stundom förnuft stridiga vanor, stundom laster. — Ännu hedrar man i vissa länder af Europa en den förhatligaste och mest fega hämnd, på bekostnad af Religion, Förnuft och dygd. — Hos en höfsad Nation, full af Snille och styrka, är lättjan tillika med ansvarfaheten hedrad. — Och i största delen af Europa tvingar en illak tillämpning af den vanheder, som är fästad vid det man kallar egen motfägelse (se dementir), den som et ögonblick

varit orättvis, at förblifva det under hela sin lefnad.

4 §.

Om det gifves Regeringar, hvarest blotta nycker afdomma saker utan afseende på Lagen, hvarest Regentens eller des Ministers oinskränkta vilja utdelar, utan at rådfråga ordning och rättvisa, straff och belöning; blir et Folk, styrdt af en sådan Regering, nedtryckt af fruktan, nedslaget af en laglös myndighet, utan själ's höghet och förädling. Människjan i detta tillstånd högaktar hvarken sig själf eller sin like; hon fruktar mera straffet än skymten; ty hvad blygsel kan man väl vänta af Människjor, som äro slafvar och samtycka at vara det? Men antingen gifves icke dessa orättvisa och emot mänskliga Sällheten stridande Regeringar, eller gifvas de såsom hastigt öfvergående plågoris; och det är aldrig i detta förnedrings tillstånd man af människjor kan fordra känslan af heder.

5 §.

Et af de största Snillen har påstått, det Hedern vore driffjädern i Monarkiska Regeringar, och Dygden i Republikanska.— Om det tillåtes mig at ante detta uttryck såsom felagtigt hos en stor man, som själf ägde både Heder och Dygd, får jag tillägga,

at då man lifer hans förträffliga arbete, kan man ej om Hedern göra sig något bestämdt begrepp. — Dygd kallar han kärleken til lag och Fosterland; men äfven i denna bemärkelse torde hon rättare kallas kärleken til Samhällsordning och Fosterland — Låt om oss icke härat sluta, at människjor i Monarkiska Regeringar skulle vara utan dygd, i Republikanska utan Heder; nej, vi påstå tvärtom, at både dygd och heder gifvas i bågge: och hvarest dygd icke finnes, är ingen heder; och tvärtom.

6 §.

Med Eder tillåtelse, Mine Herrar, vill jag som kortast visa, at dessa nu gifna begrepp om hedern grunda sig både i naturen och i all slags Samfunds inrättning. — Först i Naturen. — Kärlek til ordning är en medfödd böjelse hos alla människjor. — De älska den i Naturens alster, de finna med behag ordning och öfverensstämmighet i det Tråd, hvars blad så likformigt spridas kring dess stam, i åtskilligheten af den så symmetriskt fördelade gians hos Inlekterne och blomstren; de upräcka den i sammanfattningen af de olika delar, som tilhopa bilda Djurens yttre utseende. — Lika så mycket är Ordningen älskad i alla konstens verk; Likhet och öfverensstämmelse i et Poëme, i

et Musicaliskt stycke i en Bygnad, gifver
lätare begrepp at på et ögonblick utan möda
samla en myckenhet föremål, at med et
ögonkast omfatta alt, at växelvis gå från den
ena delen til den andra, utan at derigenom
förlora sig. Och de känslor, som under des-
sa tings eller fullkomligheters betraktande i
vår själ väcka kärlek, ömhet, högaktning,
hvad äro de annat än naturliga och frivilliga
offer af vördnad och heder? Lika lå är he-
dern oskiljagtig ifrån all slags Samfunds in-
rättning, ehuru han igenom olika medel för-
värfvas i anseende til de olika och tillfälliga
föremål vid hvilka han fåstas. — Den Politi-
ska Ordningen medför, utom det inre nöjet
at genom förnufter hopsamla och bibehålla
en myckenhet grunder och kunskaper, äfven
det at beundra des verkningar, och upväc-
ker hos oss en hög tanke om vår Natur. —
Vi finne at den icke blott der svåra utan ock
det nyttiga och vackra, då vi se utaf et li-
tet antal orsaker upkomma en myckenhet
följder. — Vi beundre i en Regering des
olika delars öfverensstämmelse, och lå väl i
en Monarchie som Republik kunne vi ända
til förkjusning älska denna nyttiga, enkla och
stora ordning, hvilken stadgar våra begrepp
uphöjer vår själ, uplyser, beskyddar och
slutligen i sig innefattar vårt öde. — Den
Romerske eller den Franske Jorabrukaren,

Patriciern eller Adelsmannen, nöjde en hvar med sin Regering, älskade ordning och Fosterland. — I den Persiska monarchien nal-kades man ej Gudarnes altare, utan at anropa deras beskydd för Fäderneslandet, och det var hvarje Medborgare förbudet at endast bedja för sig själf. — Incas Monarchie utgjorde allenast en enda ofantlig slägt, hvars Regent var des Far. De dagar, på hvilka Medborgaren odlade sit Fält, voro helgade åt arbetet, men de som användes på uparbetande af den jord som tilhörde staten eller den fattige, blefvo firade såsom högtidsdagar. — Denna kärlek til Fosterlandet, denna dygd urgör väl i visfa fall och hånseenden förnämligsta driffjädern til Medborgares stora företag och adla gärningar både i Monarkiska och Republikanska Regeringar; men hedern är då äfven häri inbegripen och således öfver alt beständigt verksam. I större stater är hedern mera verkande, genom hoppet af större namnkunnighet och åstundan af en högre aktning. — Eklöfs- och BelågringsKronorne, Namnen af eröfrade länder gifna åt deras Segervinnare, de lysande Triumpherne väckte mera böjellen til stora gärningars utförande hos de Romare, än någonsin kärleken til Fäderneslandet. — Mätte man dock ej säga, at jag här bortblandar Hedern med Äran; jag känner deras åtskillnad, men är